

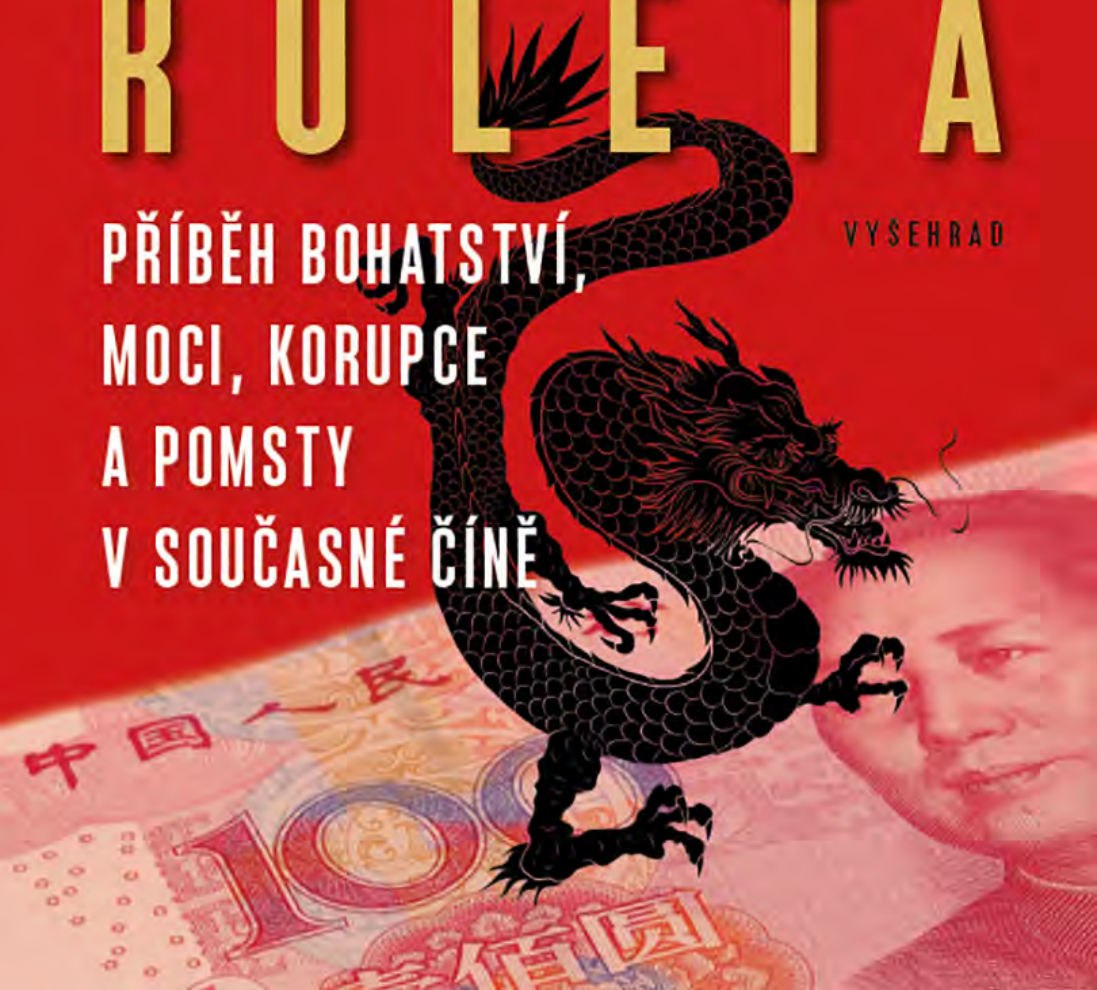
Fascinující pohled do světa čínské komunistické elity. Tomáš Etzler

DESMOND SHUM

ČÍNSKÁ RULETA

PŘÍBĚH BOHATSTVÍ,
MOCI, KORUPCE
A POMSTY
V SOUČASNÉ ČÍNĚ

VYSEHRAD

Čínská ruleta

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Desmond Shum
Čínská ruleta – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

DESMOND SHUM

ČÍNSKÁ RULETA

PŘÍBĚH BOHATSTVÍ, MOCI, KORUPCE
A POMSTY V SOUČASNÉ ČÍNĚ

DESMOND SHUM

**ČÍNSKÁ
RULETA**

**PŘÍBĚH BOHATSTVÍ,
MOCI, KORUPCE
A POMSTY
V SOUČASNÉ ČÍNĚ**

VYŠEHRAĐ

Copyright © 2021 by Desmond Shum
Translation © Jindřich Mandák, 2023

ISBN tištěné verze 978-80-7601-751-1
ISBN e-knihy 978-80-7601-760-3 (1. zveřejnění, 2023) (ePDF)
ISBN e-knihy 978-80-7601-761-0 (1. zveřejnění, 2023) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-7601-762-7 (1. zveřejnění, 2023) (mobi)

*Věnováno Hongkongu a Whitney Duan.
Kéž bych našel správná slova; vězte, že jsem se snažil.*

Raději mluvit nahlas a zemřít než mlčet a žít.

Fan Čung-jen (989–1052)

Úvod

Pátého září 2017 zmizela v Pekingu padesátiletá Whitney Duan. Naposledy byla viděna o den dříve ve své prostorné kanceláři v Genesis Beijing, developerském projektu v hodnotě více než 2,5 miliardy dolarů, který spolu se mnou vybudovala. Tam, pohroužená do práce v místech, kam se návštěvníci mohli dostat, když proběhli řadami pracovníků ochranky, pečlivě upravenými zahradami a desítkou druhů italského mramoru, Whitney vymýšlela realitní projekty za další miliardy. A teď byla z ničeho nic pryč.

Jak se to stalo? A kdo je Whitney Duan?

Whitney Duan byla moje žena a obchodní partnerka víc než jedno desetiletí. Pak jsme se rozvedli, ale řadu let jsme těsně a důvěrně spolupracovali a společně jsme se věnovali těm nejodvážnějším projektům. Splnili jsme si společný sen o vytváření velkých věcí v Číně a pro Čínu. Protože jsme pocházeli z chudých poměrů, hnala nás vpřed touha udělat něco se svými životy. Náš vlastní úspěch nás až děsil.

Vybudovali jsme jedno z největších logistických center na světě na hlavním mezinárodním letišti v Pekingu. Navrhli jsme a postavili jeden z nejluxusnějších hotelů a obchodních center v hlavním městě Číny – umístěný na vybraném pásu pozemků poblíž pulzujícího srdce města. Realizovali jsme akciové transakce, které nám vynesly čistý zisk stovek milionů dolarů. Operovali jsme v centru moci Číny, pěstovali známosti s premiéry, vysoce postavenými členy Komunistické strany Číny a jejich rodinnými příslušníky. Radili jsme slibným

úředníkům, kteří drželi celou Čínu ve svých rukou. Tlačili jsme na společenské a politické změny, které by z Číny udělaly lepší místo. Věřili jsme, že když si povedeme dobře, můžeme přinést dobro. Podle našich výpočtů se naše čistá aktiva počítala v miliardách.

Jenže ona teď zmizela. Ze svého domova v Anglii se mi podařilo kontaktovat Whitneyinu hospodyně, která mi řekla, že se Whitney toho zářijového dne roku 2017 nevrátila z práce a od té doby se doma neukázala. Jako by se vypařila.

Volal jsem lidem ve společnosti, kterou jsme založili, a dověděl jsem se, že nezmizela jenom Whitney. Dva vyšší úředníci její firmy – společně s jednou asistentkou, která zaskakovala i jako hospodyně – rovněž zmizeli. Já jsem odletěl z Pekingu teprve koncem července a našeho syna jsem nechal na léto s jeho matkou. Hlavou se mi honilo: Zmizel bych i já, kdybych se zdržel v Číně o pár týdnů déle?

K neobjasněným zmizením dochází v Číně, kde má komunistická strana mocenský monopol, pravidelně. Navzdory zákonným zárukám zakotveným v čínské ústavě, straničtí vyšetřovatelé těmito pravidly opovrhují, zadržují kohokoli na základě sebebanálnější záminky na neomezeně dlouhou dobu. V těchto dnech čínští komunističtí agenti dokonce provádějí únosy i v zahraničí, kde se zaměřují na vydavatele novin, podnikatele, knihkupce a disidenty. Slyšeli jste o amerických mimořádných transferech osob podezřelých z terorismu? Tak tohle je čínská verze. Volal jsem Whitneyiným rodičům, ale ti nevěděli nic. Ptal jsem se přátel, vyšších funkcionářů v komunistické hierarchii, kteří jí vděčili za své postavení. Žádný nebyl ochotný za ni intervenovat. Všichni měli velký strach, že je Whitneyin případ stáhne s sebou, a tolik se báli Ústřední disciplinární komise strany, již jsem považoval za instituci, která zadržuje Whitney, že nebyli ochotní poskytnout pomoc.

Čím víc jsem se vyptával, tím víc jsem si uvědomoval, že veškeré vztahy vytvořené mezi těmi, kteří jsou začleněni do stranického systému v Číně, jsou založené na kalkulacích zisků a ztrát. Whitney byla svým přátelům mimořádně užitečná. Zařídila povýšení desítek

lidí v rámci Komunistické strany Číny a vlády. Řídila jejich kariéry a trávila s nimi nesčetné hodiny při plánování dalších strategických kroků. Ale teď, když byla v nebezpečí, se k ní najednou nechtěli znát.

Zatímco jsem horečně uvažoval, co dělat, jaký důmyslný postup by přivedl mému synovi zpět matku, která byla nezvěstná, a bývalou manželku, která měla tak zásadní vliv na můj život, myslel jsem na léta trvajících řadu neuvěřitelných událostí, které k tomu vedly.

Když Whitney zmizela, její aktiva značně přesahovala to, co si kterýkoli z nás dokázal představit v počátcích našeho vztahu. Tato neobyčejně nadaná žena se v politickém prostředí patriarchální společnosti dnešní Číny připomínajícím ruletu pohybovala s nebývalou obratností, sázejíc s téměř nepředstavitelným úspěchem na spojení s rodinou jistého politického titána. Až to jednou skončilo. Chápala čínskou realitu, až ji jednou chápat přestala. Já jsem byl její obchodní partner a manžel. Stoupali jsme do výšin spolu. Tohle je můj a její příběh.

KAPITOLA PRVNÍ

Soudě podle mého původu, bylo málo důvodů domnívat se, že budu mít něco společného s ekonomickou a politickou mocí v Číně na začátku jedenadvacátého století. Nenarodil jsem se v rodině rudé aristokracie jako potomek vůdců elitní skupiny komunistů, kteří se chopili moci v Číně v roce 1949. Zdaleka ne. Ani moje povaha podle všeho neodpovídala takové úloze.

Narodil jsem se v Šanghaji v listopadu 1968 v rodině, z níž část patřila k těm, kteří byli pronásledováni čínskými komunisty poté, co se dostali k moci, a část nikoli. Podle komunistické doktríny patřila strana mého otce do jedné z „pěti černých kategorií“: statkář, bohatý rolník, kontrarevolucionář, podvratný živel a pravičák. Před komunistickou revolucí v roce 1949 byli moji předkové statkáři. Ještě víc jim přitížilo, že měli příbuzné v zahraničí. Všude jinde ve světě by to byla přednost, ale v Číně padesátých a šedesátých let znamenal hospodářský úspěch a mezinárodní kontakty, že jste, jak říkali komunisté, „kryšho původu“. Podřadný status rodiny znemožnil mému otci navštěvovat lepší školy a poznamenal ho záští proti světu, která v něm přetrvala po celý život.

Rodina mého otce patřila k nižší pozemkové nobiletě ze Su-čou, města v deltě řeky Jang-c'-ťiang, které bylo díky svým přepychovým zahradám a malebným kanálům známé jako čínské Benátky. Podle rodinné legendy při postupu komunistických sil v roce 1949 v jejich občanské válce proti Čankajškovi pohřbili příslušníci rodu Šum své cennosti do studny na pozemku rodiny. Půda byla následně komunistickou vládou vyvlastněna a dnes na ní stojí státní nemocnice.

Při jednom setkání před lety mi jeden starý příbuzný poskytl velmi přesný popis toho místa a pokoušel se mě přesvědčit, abych rodinný poklad vykopal. Věděl jsem, že čínská vláda považuje všechno pod zemí za státní majetek, a odmítl jsem.

Můj dědeček z otcovy strany byl před revolucí významný právník v Šanghaji. Jak komunisté utužovali své ovládnání národa, měl jako mnoho dobře situovaných lidí možnost uprchnout. Ale můj dědeček odmítl představu stát se druhořadým emigrantem. Hongkong, který byl oblíbeným cílem migrantů ze Šanghaje, se v jeho očích nemohl rovnat jeho domovskému městu, tehdy známému jako Paříž Východu. Vzal za bernou minci komunistickou propagandu, že strana bude spolupracovat s příslušníky kapitalistické třídy při budování „Nové Číny“, a rozhodl se zůstat.

Můj otec svému otci nikdy neodpustil toto osudové rozhodnutí a tvrdil, že tato naivní víra ve stranu ho připravila o dětství. V roce 1952 zavřely stranické orgány dědečkovu advokátní kancelář a vystěhovaly celou rodinu včetně dvou bratrů a sestry mého otce z třípodlažního řadového domu v Šanghaji, který dědeček koupil před revolucí za zlaté pruty. Dědeček vzal všechny zpátky do Su-čou. Všechny kromě mého otce, který, tehdy desetiletý, musel zůstat v Šanghaji a dokončit základní školu.

Několik následujících let bylo obtížných. Otec bydlel střídavě u různých příbuzných, živil se zbytky jídla a dělil se o místo ke spaní. Často chodil spát hladový. Jeden ze strýců byl k mému otci obzvlášť laskavý, třebaže revoluce se s ním nemazlila. Před komunistickým převratem byl úspěšným podnikatelem. Komunisté převzali jeho podnik a udělali z něho řidiče rikši v jedné z továren, kterou dříve vlastnil. V takovém jednání byli komunisté mistři, v jednání zaměřeném na zničení toho, čeho si člověk nejvíc cenil – jeho důstojnosti a sebeúcty.

Jako potomek rodiny kapitalistického advokáta v komunistické zemi se můj otec naučil držet se při zemi. Protože se živil sám, stal se houževnatým a naučil se, jak přežít. Ovšem jeho těžkosti jen posílily jeho hněv vůči jeho otci kvůli tomu, že zůstal s rodinou v Číně.

Otec vyrůstal v Šanghaji sám a o hladu, a to v něm vyvolalo obavy z navázání bližších kontaktů se svým okolím. Přičilo se mu být komukoli cokoli dlužen a chtěl se spoléhat jen sám na sebe. Stejný postoj vštěpoval i mně a ještě dnes mám nepříjemný pocit, když se domnívám, že někomu něco dlužím. Až později, když jsem potkal ženu, která se stala mou manželkou, jsem zjistil, jak to může člověka izolovat. Jestliže v běhu života, říkávala Whitney, nejsi nikdy nikomu zavázán, nikdy nebude nikdo zavázán tobě a nikdy si nevytvoříš hlubší vztahy. I když jsem strávil roky ve strachu ze svého otce, nyní v něm vidím osamělou postavu, která bojovala sama proti světu.

Nepříznivý třídní původ mého otce mu znemožnil navštěvovat některou z lepších čínských středních škol. Místo toho ho umístili na pedagogickou školu v Šanghaji s hlavním předmětem čínštinou. Na svou generaci byl vysoký, dobrých stopětaosmdesát centimetrů, a byl hvězdou školního volejbalového týmu. Jeho zatvrzelá píle a atletická postava určitě padly do oka mé matce. Ti dva se potkali na pedagogické škole v roce 1962. I matka vypadala přitažlivě, na Čiňanku byla vysoká – přes metr sedmdesát – a rovněž sportovala, věnovala se lehké atletice. V jednotvárném oblečení Maovy éry a zachycení bez jakéhokoli výrazu na tehdejších černobílých snímcích velikosti poštovní známky i tak vytvářejí pohlednou dvojici.

Rodina mé matky měla spojení se zahraničím, ale ona i její příbuzní v Číně se vyhnuli perzekuci. Můj dědeček z matčiny strany pocházel z provincie Kuang-tung poblíž Hongkongu. Jako řada jihočínských rodů se i jeho rodina rozptýlila po světě. Sedm bratrů a sester se vystěhovalo do Indonésie, Hongkongu a Spojených států. Před komunistickou revolucí v roce 1949 matčin otec pendloval mezi Hongkongem a Šanghají a podnikal v obou městech. Jeden čas koncem čtyřicátých let zastupoval firmu při jednáních s představitelem dělnictva z Shanghai Toothpaste Factory Ťiang Ce-minem. Ťiang se nakonec stal v roce 1989 vůdcem komunistické strany a v roce 1993 čínským prezidentem. Když komunisté v roce 1949 ovládli Šanghaj, přestěhovala se rodina mé matky do Hongkongu, ale po roztržce s dědečkem se babička se třemi dětmi včetně mé matky vrátila do

Šanghaje. Prarodiče se však nikdy nerozvedli a dědeček až do své smrti babičku podporoval zasíláním peněz do Číny.

Rodina mé matky pod komunistickou vládou netrpěla. Po revoluci roku 1949 Komunistická strana Číny využívala rodin, jako byla matčina, jako zdroje valut a k narušení obchodního embarga, jež za studené války Spojené státy uvalily na Čínu. Strana nazývala tyto rodiny „vlastenečtí zahraniční Číňané“, což byl signál pro úřady uvnitř Číny, aby se chovaly umírněně k těm příbuzným, kteří zůstali doma. V jednu chvíli komunisté požádali mého dědečka, aby vedl hongkongskou pobočku čínským státem vlastněné naftové společnosti China National Petroleum Corporation.

Babička z matčiny strany byla svérázná postava. V mládí byla krásovica, pocházela ze zámožné rodiny z pobřežního města Tchien-t'in, které bylo před komunistickou revolucí obchodním centrem severní Číny. Usídlila se v šanghajském řadovém domě, o nějž tato větev rodiny nikdy nepřišla, vstávala každý den ve čtyři hodiny a prováděla gymnastické cviky v nedalekém parku. Koupila si k snídani šálek sójového mléka a *jou-tchiao*, smažené kousky z koblihového těsta, a vrátila se domů, kde kouřila – což bylo tehdy u ženy nezvyklé – a vykládala si pasións. Díky dědečkovým poukázkám z Hongkongu ani jediný den v životě nepracovala a měla sluhy dokonce i v nejnějnějších dnech kulturní revoluce, kdy byli lidé vzdělaní na Západě vražděni po tisících za zločin příklonu k západním idejím jako věda, demokracie a svoboda. Moje babička vyvázla bez úhony pod záštitou aury svého spojení s „vlasteneckými zahraničními Číňany“.

Babička zůstala skvělá a oblíbená až do pozdního věku. O víkendech jsem k ní moc rád chodil. Sama si mlela sezamová semínka na chutnou pomazánku a předkládala talíře *pao-c'* vařené v páře, bochánky velikosti softbalových míčků plněné masem a zeleninou, specialitu svého rodného města Tchien-t'inu.

Moje maminka měla mnohem šťastnější dětství než můj otec. Stejně jako babička, i matka byla společenský typ. Mezi spolužáky byla oblíbená a na svět hleděla pozitivně. Její osobnost byla skoro protipól osobnosti otce, zvláště když bylo zapotřebí riskovat.

Matka měla riziko ráda; otec se mu vyhýbal. Matka si později vyvinula téměř zázračný instinkt pro investice, což mým rodičům umožnilo využívat vzestupu realitního trhu v Hongkongu i v Šanghaji.

V roce 1965 se mí rodiče, se svolením strany, vzali. Stranické orgány jim přidělily místa učitelů na různých středních školách. Tak se to tehdy dělalo. Strana kontrolovala všechno. Člověk si nemohl zvolit zaměstnání nebo termín svatby. Na střední škole Siang-ming v Šanghaji učil můj otec čínštinu a angličtinu, kterou se naučil z rozhlasových kurzů. Rovněž trénoval dívčí volejbalový tým, který se pravidelně zúčastňoval bojů o mistra Šanghaje. Všechny ty roky se vyplatily, když výbor stranické organizace jmenoval mého otce „vzorným učitelem“.

Matčina škola byla vzdálená od domova hodinu jízdy na kole. Matka učila matematiku a studenti ji milovali. Jednou z příčin byla její pracovitost; tou druhou byla skutečnost, že se dokázala dívat na věci z hlediska jiných lidí. Můj otec uznával jen svůj vlastní názor. Matka byla pružnější. Tato vlastnost se hodila při výuce matematiky, zvláště v prostředí čínské střední školy, kde byly osnovy náročné. Její schopnost vidět problémy z pohledu studentů jí umožňovala přivést je snadněji k řešení. Představovala rovněž umírněný hlas v době, kdy se škola zmítala v politických kampaních a studenti i učitelé se vzájemně napadali kvůli ideologickým prohřeškům. Když byl během kampaně hromadné kritiky vzat na mušku některý student, moje matka se do toho vložila a spor ukončila, než došlo k přílišným násilnostem. Žádný jiný učitel na škole se toho neodvážil. Ale status mé matky jako dcery „vlasteneckých zahraničních Číňanů“ jí do jisté míry pomohl. Bylo to, jako by házela záchranný kruh topícímu se, její studenti jí to nikdy nezapomněli. Dodnes pořádají společná setkání.

Moje matka byla druhé ze tří dětí, vklíněná mezi dva chlapce. Když se mí rodiče vzali, strýcové se jí posmívali, že si vzala muže, který pocházel z jedné z „pěti černých kategorií“. Nikdy nedali mému otci zapomenout, že oni mají vyšší status, že mají víc peněz díky měsíčním příspěvkům od dědečka z Hongkongu. Jeden z mých strýců si z těch peněz koupil první motocykl ve své čtvrti a dával to otci najevo.

Narodil jsem se uprostřed kulturní revoluce. Strana poslala mé rodiče na venkov, aby se učili od rolníků program vymyšlený předsedou Maem, který zničil životy milionů lidí a zavedl čínské hospodářství do propasti. Moji rodiče a já jsme měli štěstí, že jsme nikdy nepřišli o povolení žít v Šanghaji, na rozdíl od stovek tisíc šanghajských obyvatel, kteří byli vystěhováni do čínské verze Sibíře a nikdy se nevrátili. Jejich školy mým rodičům umožnily střídat se na pobytech mezi čínskými rolníky, takže jsem nikdy nebyl úplně sám.

Měl jsem velkou porodní váhu a rychle jsem rostl. Dělal jsem čest svému čínskému jménu Tung, což znamená „pilíř“. Moje výška – dosáhl jsem dvou metrů – a sportovní postava ze mě udělaly mezi mými vrstevníky přirozeného vůdce. Rodiče ve mně vypěstovali lásku ke čtení. Od dětských dnů jsem měl nejlepší sbírku čínských komiksů bájných postav, hrdinů čínské komunistické revoluce a čínské války proti Japonsku. Vyrůstal jsem na příbězích Siao Ka-c', chlapce, který se chopil zbraně, aby za 2. světové války zabíjel japonské vetřelce, a byl jsem přirozeně vlastenecký – a miloval jsem vyprávění. Parta mých kamarádů se shromažďovala kolem mě a poslouchala příběhy, které vyprávím. Postupně jsem si další vymýšlel. Dodnes si pamatuji, jak jsem si vymyslel žertovné dobrodružství o jeskyni, která se otevřela a pohltila motorizovanou kolonu jednoho čínské generála.

Tyto komiksy plné příběhů o lidech, kteří se obětovali za vlast a komunistickou revoluci, ve mně živily hlubokou lásku k Číně. Určily směr mého dalšího života a krmily mě vírou, že i já bych se měl obětovat budování Číny. Učily mě vidět Čínu jako velikou zemi a věřit v její potenciál.

V Šanghaji jsme žili ve stejném domě, který komunistické úřady vyvlastnily dědečkovi z otcovy strany v roce 1952. Byl to řadový dům v anglickém stylu na Chuaj Chaj Middle Road, hlavním bulváru bývalé francouzské koncese, čtvrti s listnatými stromy, kterou před revolucí z roku 1949 udržovali zaměstnanci z Paříže jako součást francouzského impéria. Komunisté často přikazovali bývalým majitelům bydlet v koutcích svého někdejšího domu, což byla úmyslná taktika k demonstrování moci státu. Byly nám přiděleny dva pokoje

v prvním patře. Ve starém obývacím pokoji mého dědečka v přízemí bydlel nějaký lékař se svou rodinou. Doktor studoval před revolucí v Anglii a jeho byt byl přeplněný zahraničními lékařskými časopisy. Nad námi ve druhém patře žila rodina vzdálených příbuzných. Všech deset lidí v domě mělo společnou koupelnu a kuchyň. Za rohem stála jedna z vyhlášených šanghajských pekáren a uličkou se celé hodiny linula vábná vůně čerstvě upečeného chleba.

Moji rodiče spali v manželské posteli v koutě našeho pokoje. Já jsem měl svou postel v druhém koutě. Oddělovala nás skříň se zásuvkami. U mé postele stál stolek s naším vzácným majetkem – rádiem. Otec před ním trávil celé hodiny vsedě na stoličce a učil se anglicky. Když rodiče dole vařili, odložil jsem domácí úkoly a přeladil jsem na pořady o čínských hrdinech minulosti, a svou pozornost jsem děлил rovným dílem mezi vypravěče a případné kroky mých rodičů vystupujících po schodech. Ti chtěli, abych se pilně věnoval učení. Jako mnoho čínských dětí jsem i já byl dítě rodičů s celodenním zaměstnáním. Vracel jsem se domů sám kolem oběda a sám jsem si uvařil. Od útlého věku jsem si připravoval i snídani.

Otec, nespokojený se svým osudem a zahořklý, si svůj hněv vyléval na mě. Zatáhl mě doprostřed pokoje pod chabě svítící papírovou lampu, která visela od stropu na dvou drátech, a nemilosrdně mě zbil opaskem, hřbetem ruky nebo dřevěným pravítkem tvrdým jako kámen. Ve skutečnosti jsem byl vzorné dítě. Patřil jsem k prvním ve třídě, koho přijali do Rudých gard, výběrové mládežnické organizace zřízené Komunistickou stranou Číny. Byl jsem jmenován předsedou třídy a uznáván jako přirozený vůdce. Ale tátovi to bylo jedno. Tloukl mě i tak.

Jednou jsem zapomněl domácí úkol. Čínští učitelé jsou velmi důslední, když přijde na to informovat rodiče o prohřešcích jejich dětí. Toho večera mě otec zmlátil tak, jako by už neměl nastat zítřek. Doktorova manželka ze zdola slyšela můj křik, vyšla po schodech nahoru, zaklepala na dveře a tiše požádala mého otce, aby toho nechal. Nechal toho. Mí rodiče si té rodiny vážili, zvláště proto, že doktor studoval na Západě.

Z jeho manželky se stala má ochránkyně. Pokaždé, když se na mě otec vrhl, jsem se modlil, aby ji můj řev přiměl vyjít po schodech nahoru.

Mí rodiče mi tvrdili, že jsem na tom vlastně velmi dobře. Jiní rodiče trestali své děti tak, že je nutili klečet na drsné valše, která jim rozřezávala kůži na kolenou. Nejsem o tom úplně přesvědčený. Dodnes mám o tom bití noční můry. Probouzel jsem se se studeným potem a srdcem bušícím jako zvon. Otec a já jsme minulost nikdy nerozebírali. Nikdy se zpětně ani vzdáleně nezmínil, že by litoval, jak surově se mnou zacházel.

Zatímco matka držela ochrannou ruku nad studenty své školy, mně tu výsadu nikdy nedopřála. Místo toho vyjadřovala své zklamání nikoli bitím, nýbrž slovy. Až do mých třiceti let často poznamenávala, že jsem „hloupější než stádo dobytka a tupější než svazek zeleniny“.

„Hloupí ptáci musí začít létat brzy“, říkávala mi a zdůrazňovala, že se budu muset hodně snažit, aby ze mě bylo něco pořádného. Musel jsem pracovat mnohem tvrději než ostatní děti.

Doma jsem tedy vyrůstal v prostředí ponižování a trestů. Pochvala byla tehdy stejně vzácná jako vejce. Rodiče mi vyčítali všechny chyby. „Nebud' pyšný,“ říkala mi matka pokaždé, kdy jsem si vychutnával nějaký drobný úspěch. Nakonec se kontakty s mými rodiči staly spíš pokusem vyhnout se kritice než získat pochvalu. Nešlo o dosahování úspěchů, ale o únik před neúspěchem. Neustále jsem se obával, že nejsem dost dobrý.

Zároveň jsem od raného věku zažíval propastný rozdíl mezi světem mimo svůj domov, kde jsem byl uznávaný jako vůdce, vypravěč, sportovec, ba dokonce i sympatická osoba, a světem našeho mrňavého bytu, v němž moji rodiče se mnou zažívali permanentní zklamání. Možná že je to běžné u dětí v Číně, kde očekávání jsou vysoká a kritika nepřestajná, kde rodiče věřili, že děti se učí neúspěchem, nikoli úspěchem. Jak jsem dospíval, napětí mezi těmito dvěma světy narůstalo.

Nicméně jsem byl rodičům vděčný, že mi pomohli v raném věku se čtením, a že jsem hodně četl. Oba věděli přesně, jaký druh knih mě upoutá. Začali komiksovými knihami. Brzy jsem postoupil k *wu-sia-c'*

siao-šuo, románům o bojových uměních, jako byly ty, které inspirovaly režiséra Ang Leeho k úspěšnému filmu *Tygr a drak*.

Vyrůstal jsem jako jedináček ve společnosti, kde měl v té době každý sourozence, takže jsem trávil hodně času o samotě. A tak jsem četl. Knihy o bojových uměních, tak jako dnešní příběhy o Harrym Potterovi, mě vtahovaly do imaginárního světa plného komplikovaných vztahů na dvorech králů, bojů na život a na smrt, lásky a nenávisti, rivality a pomsty, piklů a intrik. Moje oblíbené příběhy sledovaly podobnou linii. Dítě je svědkem smrti svých rodičů. Upadne do bídy, žebra o jídlo a v zimě bojuje o trochu tepla, přičemž je mu na stopě jeho pronásledovatel, který má v úmyslu sprovodit celou rodinu dítěte ze světa. Ztracený v divočině vklopýtá do jeskyně, kde najde potulného mnicha, který ho naučí tajemstvím *wu-šu*. Po rocích tvrdého života se vrací domů, vykoná pomstu a sjednotí bojové mistry v celé říši, aby přinesli mír všem lidem na zemi. Viděl jsem v tom příběhu sám sebe, jak bojuji a porážím své vlastní demony.

Moje základní škola stála poblíž hotelu *Ťin Ťiang*, před rokem 1949 jedné z nejvýznamnějších budov, jednoho z pouhých dvou hotelů ve městě, který ubytovával cizince. Naše blízkost hotelu znamenala, že městský odbor propagandy často organizoval skupiny cizinců k prohlídce naší školy. Komunistická strana Číny dělila svět na nepřátele a spojence, a aby získala mezinárodní podporu, proaktivně si pěstovala „zahraniční přátele“ jako levicové intelektuály, novináře a politiky. Pokaždé, když se v naší škole ukázala nějaká skupina „zahraničních přátel“, byli předvedeni nejlepší studenti matematiky, kteří řešili na tabuli příklady, a do tělocvičny byli posláni nejlepší sportovci – to všechno jako čínská komunistická tradice balamucení nevěřících cizinců, aby uvěřili ve skvělost čínského socialismu.

Jednou zašel do školy čínský sportovní funkcionář sovětského typu. Skupině těch nejsportovnějších mezi námi přikázali svléct se do trenýrek. Úředník si prohlížel mé ruce a nohy a prohlásil, že bych měl být plavcem. Můj otec mě začal vodit na městskou plovárnu poblíž naší základní školy. Naučil mě plavat typicky čínským způsobem: hodil mě do bazénu. Snažil jsem se dostat na hladinu a spolykal jsem

přítom spoustu vody. Ale během několika týdnů jsem byl na úrovni místního týmu. V šesti letech jsem získal v týmu místo.

Kurzy plavání probíhaly sedm dní v týdnu v bazénu ležícím čtyřicet minut chůze od našeho domu. Každé ráno jsem vstával v půl šesté, udělal jsem si snídani a zamířil jsem křivolakými šanghajskými uličkami k bazénu. Přiměl jsem se hledat zkratky. Pokaždé, když jsem vstoupil do nové uličky, jsem nevěděl, kudy vyjdu. Rychle jsem se naučil, že je mnoho tras, které ústí na stejné místo. Plavali jsme od sedmi do osmi, pak jsem šel do školy. Často jsme odpoledne mívali druhou fázi tréninku. Tréninky bývaly i o víkendech. Brzy jsem byl nejlepší ve znaku a druhý nejlepší v kraulu ve své věkové skupině. Mým hlavním soupeřem byl sousedův syn; ten to nakonec dotáhl do čínského reprezentačního týmu. Chodívali jsme na bazén spolu. Ráno, když mě otec ztloukl, jsem se snažil skrývat podlitiny na pažích, zádech a nohou. Řekl jsem mu, že má štěstí, že ho otec nebije. Smutně se na mě usmál.

Náš trenér Š' byl typický čínský kouč: malý, podsaditý, zlostný. Šanghajské zimy byly studené, ale protože město leží jižně od řeky Jang C', podle nařízení vydaných ústřední vládou nebyla žádná z budov vytápěna. Trenér Š' začínal v zimě ráno trénink tím, že nás nutil dělat na zádech motýly, abychom prolomili tenkou vrstvu ledu, která se přes noc na hladině bazénu vytvořila. Trenéři někdy nalávali horkou vodu z velkých termosek do bazénu, aby nás pozorovali jako rybky, které se mrskají za potravou, házejí sebou kolem teplých míst v marných pokusech vyhnout se chladu. Považovali to za skvělou zábavu.

Působení v týmu mělo své výhody. Po odpoledním tréninku jsme dostávali slušně najíst. Rýže a maso byly v Číně stále ještě na příděl, ale v jídelně týmu jsme dostávali libové maso, nejen tučné, kvalitní zeleninu a jednou za čas něco, čeho jsme si velice cenili: vejce. Jednou za rok nám dávali domů kuře. Já jsem vynikal ve schopnosti propašovat ven jídlo navíc, které jsem pak rozdával ostatním členům týmu výměnou za jejich lojalitu. Jídlo bylo v těch dnech vzácné; byla to jedna z cest, jak se stát vůdcem party.

Plavání hodně přispělo k formování mé dnešní osobnosti. Naučilo mě sebevědomí, vytrvalosti a radosti ze smysluplného úsilí. Prostřednictvím plavání jsem se setkal s lidmi daleko mimo svůj sociální okruh. Stále pociťuji jeho vliv.

Jako chlapec jsem měl jen velmi mlhavou představu o politice. Vzpomínám si, že jsem v době, kdy kulturní revoluce rozsávala po celé zemi chaos, chodil kolem politických plakátů, které vyzývaly, aby třídní nepřátelé byli nemilosrdně potrestáni. Slyšel jsem vojáky v kasárnách vedle naší školy skandovat hesla proti ideologickým úchylnkám a chválit zakladatele komunistické Číny, předsedu Mao Ce-tunga. Viděl jsem politické vězně v šaškovských čepicích, které vozili ulicemi na otevřených nákladáčích na popravistiště.

Pak 9. září 1976 Mao zemřel. Já a moji osmiletí spolužáci jsme příliš nechápali, co to znamená. Když to škola oznámila, naši učitelé se rozplakali, a tak jsme začali plakat také. Přišlo nařízení, že si nesmíme hrát ani se usmívat. Několik z nás bylo potrestáno, že jsme dělali velký hluk.

Asi o rok později se vrátil k moci po letech v domácím vězení významný čínský vůdce jménem Teng Siao-pching. Teng zařídil zatčení Gangu čtyř, skupiny ultralevičáků, kteří se shromáždili kolem Maa. A v roce 1979 zahájil Teng historické reformy, které změnily Čínu v ekonomickou mocnost, jíž je dnes. Ale moje rodina neměla v úmyslu prožívat tyto epochální změny. Rodiče měli jiné plány.

KAPITOLA DRUHÁ

V létě roku 1978, když nastaly prázdniny, jsme s matkou zajeli do Hongkongu. Řekla mi, že jedeme na krátký výlet, a tak jsem se ani nerozloučil s kamarády. Na té cestě jsem zažil mnoho věcí poprvé, mezi nimi byl můj první let letadlem a moje první Coca Cola. Ani jedno, ani druhé na mě neudělalo valný dojem.

Čekali jsme na vstup do Hongkongu na ospalém hraničním přechodu Šen-čen, což bylo tehdy městečko s 36 tisíci obyvateli. (Dnes má skoro 13 milionů obyvatel a sídlí v něm technologičtí giganti Tencent a Huawei.) Potřebovali jsme výjezdní povolení z Číny. Každý den matka chodila se svou žádostí k zachmuřeným čínským pohraničnickům, kteří měli na starosti tok lidí z Číny. Po dvou týdnech nás konečně pustili. Teprve později jsem si uvědomil, že má rodina neplánovala pouze návštěvu příbuzných. Čekali jsme na výjezdní víza povolující „krátkodobý pobyt“, což fakticky znamenalo dlouhodobou emigraci.

Plán opustit Šanghaj vznikl náhodou. Po skončení Kulturní revoluce v roce 1976 se Čína znovu obrátila k zahraničním Číňanům, poněvadž potřebovala kapitál na záchranu své ekonomiky. Úředníci ze šanghajského Úřadu pro záležitosti zahraničních Číňanů požádali mou matku, aby přesvědčila svého otce přimět své zámožnější příbuzné v Indonésii i jinde, aby investovali v Šanghaji. To zahájilo jednání s šanghajskými úřady o vydání víz k návštěvě dědečka v Hongkongu. Doma se na to rodiče nedívali jako na cestu k investicím v Šanghaji, nýbrž jako na šanci uniknout z Číny. Můj otec si celý život hýčkal svou nevoli vůči svému otci za to, že neopustil Čínu, když